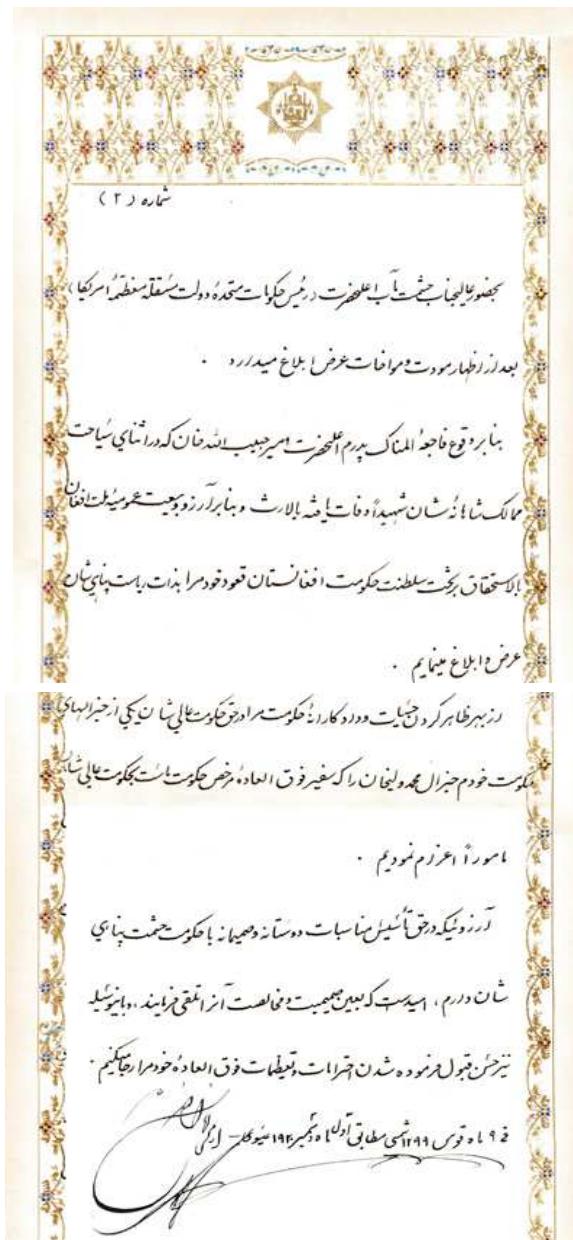

**نقش مهم محمد ولی خان دروازی
در کسب شناسائی بین المللی استقلال افغانستان**
(قسمت سوم و آخر)

کوشش تأسیس مناسبات دیپلماتیک با امریکا

هیئت محمد ولی خان دروازی به تاریخ دوم ماه جولای ۱۹۲۱ توسط کشتی بطرف ایالات متحده امریکا حرکت کرده و به نیو یارک رسید. محمد ولی خان به تاریخ ۱۱ جولای در نیویارک اظهار داشت که وی در جستجوی تأسیس مناسبات دیپلماتیک به امریکا آمده است. وی علاوه کرد که شاه امان الله برای انکشاپ اقتصادی علاقمند سرمایه گذاری امریکا در افغانستان می‌باشد.^۱

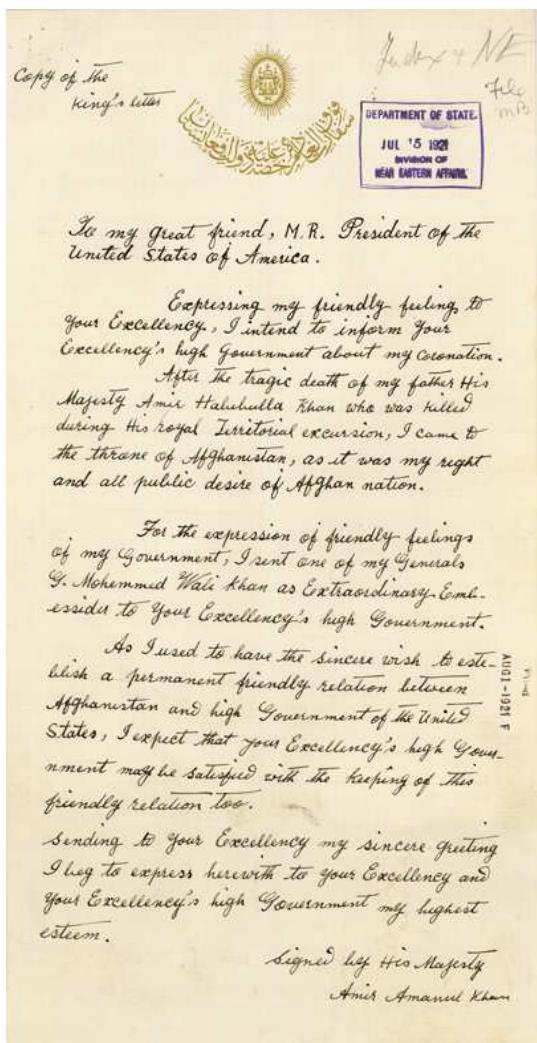
نیو یارک تایمز ۱۳ جولای از ملاقات محمد ولی خان با خبرنگاران اطلاع داده نوشت که وی آماده است راجع به منابع غنی افغانستان، خصوصاً سنگ‌های قیمتی آن به تاجران معمول مات ارائه کند. محمد ولی خان گفت که من به کشورهای اروپایی و امریکا آمده ام تابصورة رسمی استقلال افغانستان را اعلام داشته و به این قدرت‌ها از تخت نشینی امیر جدید و پالیسی هایش اطلاع دهم. من برای برقراری مناسبات دیپلماتیک به واشنگتن می‌روم.

محمد ولی خان قبل از ملاقاتش با وزیر خارجه امریکا به تاریخ ۱۷ جولای ۱۹۲۱ به مطبوعات گفت که برقراری مناسبات بین کابل و واشنگتن امکانات فراوانی را برای سرمایه گذاری تاجران امریکایی در کابل فراهم خواهد کرد. وی علاوه کرد که صنعت قالین افغانستان بازار خوبی را در ایالات متحده بدست خواهد آورد.

مکتوب غازی امان الله خان به رئیس
جمهور ایالات متحده

^۱ افغانستان در سیاست جهانی - مناسبات افغان و ایالات متحده تا جنگ جهانی دوم ص ۲۲ (به زبان انگلیسی)

اینکه چرا در ایالات متحده امریکا با وجود آنکه هیئت افغانی به تاریخ ۲۶ جولای ۱۹۲۱ با هاردینگ (Harding)، رئیس جمهور، ملاقات نمود، و این ملاقات به ذات خود حیثیت برسیت شناختن دولت شاه امان الله و استقلال افغانستان را داشت، مؤفق به تأسیس مناسبات دیپلماتیک نشد، عمق یک توطنۀ دیگر انگلیس را نشان میدهد که مطالعه تفصیل آن عاری از دلچسپی نخواهد بود.

شناختن دولت شاه امان الله و استقلال افغانستان را داشت، مؤفق به تأسیس مناسبات دیپلماتیک نشد، عمق یک توطنۀ دیگر انگلیس را نشان میدهد که مطالعه تفصیل آن عاری از دلچسپی نخواهد بود.

توطنۀ انگلیس ها

انگلیس ها که هرگز خواهان تأسیس مناسبات دیپلماتیک و دوستی بین افغانستان و امریکا نبودند، قبل از پاریس تو سط سفير خود موضوع را به سفير ایالات متحده امریکا گوشزد کرده بودند.

نقش و نفوذ انگلیس ها را بر پالیسی خارجی ایالات متحده امریکا میتوان از یادداشت مؤخر ۹ جولای شعبه شرق نزدیک وزارت امور خارجه ایالات متحده امریکا به وزیر خارجه چارلس ایوانس هیوز (Charles Evans Hughes) بخوبی دانست. درین یادداشت راجع به سفر هیئت محمد ولی خان دروازی میخوانیم که «وقتی ما راجع به سفر این هیئت [افغانستان] اولین تلگرام را بدست اوردیم، این هیئت بطرف ایالات متحده امریکا حرکت کرده بود ... اگر وقت میبود، من باید از طریق تلگرام آنها را از آمدن دلسرب میساختم، اما آنها حالا در راه هستند. با در نظرداشت طرز برخورد سفارت انگلیس در پاریس، که من فکر میدکنم احساسات دفتر خارجه را منعکس میسازد، من چنین استنباط میدکنم که باید هیئت را پذیرفته، اما تاحد امکان با آن برخورد سرسری داشته باشیم. شما شاید فکر کنید که پذیرفتن این هیئت ضروریست و رئیس جمهور هم چنین فکر کند، اما من اطمینان دارم که رئیس مکتب غازی امان الله خان به جمهور با این هیئت ضروری نیست آنجائید که من میدانم ما به تا افغانستان کدام دلچسپی خاص نداریم، و با توجه به طرز برخود انگلیس ها با اهداف این هیئت، من فکر میدکنم که باید به خواست آنها رضایت نشان داده و تا جائید که میتوانیم با مهارت خاص و نزاکت به این هیئت ارزشی قایل نشویم».

آوردن فاطمه سلطانه یکی از بازماندگان شاه شجاع

انگلیس ها در عین زمان برای خذشی کردن فعالیت های هیئت افغانی توطئه جدیدی را برای انداخته و یک افغان مجھول الهویه به نام شاهدخت فاطمه سلطانه، یکی از بازماندگان شاه شجاع را که در هند بریتانی زندگی میکرد، به امریکا آوردند. این خانم که با خود یک الماس ۵۵ قیراطه بنام «دریای نور» را نیز داشت، با پاسپورت انگلیسی وارد سانفرانسیسکو شده با سه پسر نوجوانش توسط جنرال قونسل انگلیس پذیرایی و به نیویارک فرستاده شده و در آنجا توسط شخص نامعلومی به مطبوعات معرفی میشد. روزنامه نیویارک تایمز در شماره نهم جولای ۱۹۲۱ تحت سرخط «شاهدخت افغان با سه پسرش آمد» نوشت که شاهدخت فاطمه سلطانه از کابل، خواهر شاه موجوده افغانستان [؟] دیروز با سه پسرش از سانفرانسیسکو وارد نیویارک شدند. شاهدخت که بعد از کوه نور، دومین الماس معروف را با خود آورده است، با رئیس جمهور ملاقات خواهد کرد. روزنامه علاوه کرد که شاهدخت ۳۷ ساله با پسرانش شهزاده محمد هاشم ۱۹ ساله، محمد عظیم خان ۱۷ ساله و محمد اکبر ۱۲ ساله برای یک هفته در "والدورف استوریا" [یکی از شاندارترین هتل‌های نیویارک] توقف میکند تا با رئیس جمهور ملاقات کند. **سفیر بریتانیا مشغول ترتیب ملاقات شان با رئیس جمهور هاردینک میباشد.**

موجودیت فاطمه سلطانه با لباس جالبش در نیویارک توجه خبرنگاران، عکاسان و خوانندگان امریکائی را بخود جلب کرد و نسبت به خبر فعالیت های هیئت افغانی برایشان یک خبر جالبتر شد. او در گزارش های مطبوعات مورد تأکید بیشتر قرار گرفت، هر روز بر تبلیغاتش افزوده میشد و در همه دعوتها و ضیافتهای رسمی شرکت میکرد. او در ضیافت جان ایف هایلن (John F. Hylan)، شاروال نیویارک، الماس قشنگ «دریای نور» را چنان با طرز جالبی به گردن آویخته بود که مورد توجه مدعیین قرارگرفته و همه از دیدن نور درخشش این ال‌ماس گرانبها سخت متعجب و بهتزده شده بودند.

فاطمه سلطانه با سه پسرش در واشنگتن ۱۹۲۱

در آن ایام مطبوعات به این تعداد افغان را در نیویارک ندیده بود. اکثر خوانندگان روزنامه ها گمان میبردند که این دو گروپ با هم ارتباط داشته باشند. محمد ولی خان که از این وضع ناراحت شده بود و تبلید غات درباره شاهدخت را به نفع کشور و به سود مأموریت هیئت نمایندگان از هرگونه معرفی با این شهزاده خانم خودداری ورزیده و حتی از شناختن وی انکار کرد. اما وقتی از فاطمه سلطانه پرسیده شد با محمد ولی خان آشنا است؟ پاسخ داد که نیاکان شان با هم برادر بوده اند.

کامیابی توطئه انگلیس ها

انگلیس‌ها به هدف شان رسیدند. روزنامه معروف نیویارک تایمز در شماره ۱۳ جولای عنوان: «دو عضو خانواده سلطنتی افغانی با هم آشنا نیستند» را برگزید. خبرنگاران کنجکاو امریکائی بمقامات انگلیسی مراجعه کرده و از آنان هم درباره چگونگی زندگی شهزاده خانم افغان جویای معلومات شدند. انگلیس‌ها در پاسخ‌شان جواب دادند که این زن شاهدخت واقعی و حقیقی افغانی می‌باشد. اما آنها درباره هیئت

TWO ROYAL AFGHANS ARE NOT ACQUAINTED

**Prince Mohammed Wali Khan
and Princess Fatima Ex-
change No Visits Here.**

ENVOY OFF FOR WASHINGTON

**Seeks Recognition of His Country's
Independence—Princess Would
Sell Diamond for \$500,000.**

There is no Oriental Almanach de Gotha in Afghanistan capable of straightening out the genealogy and complicated polygamous relationships of royalty and nobility in that country, which may serve to explain why the Princess Fatima, Sultana of Kabul and cousin to the Ameer, and Prince Mohammed Wali Khan, Envoy Extraordinary of the Ameer to the United States, France, Belgium, Italy, Holland, Spain, Portugal, Poland, Czechoslovakia and Germany never have met socially or were aware of the other's existence.

وزیر خارجه امریکا به رئیس جمهور مشوره داد که هیئت محمد ولی خان را بحضور بپذیرد، اما علاوه بر این فکر نمیکند «تا انجام دادن تحقیقات بیدشت لازم ویامن سب باشد از یک پذیرایی مؤدبانه فراتر رفت». تاریخ ملاقات رئیس جمهور با هیئت افغانی ۲۶ جولای ۱۹۲۱ تعین شد، اما قبل از این ملاقات، رئیس جمهور امریکا از فاطمه سلطانه در قصر سفید پذیرایی کرد. رئیس جمهور هاردینگ بجواب نامه شخصی غازی امان الله شاه که توسط محمد ولی خان به او سپرده شد، رضایت خاطر انگلیس‌ها را برآورده ساخته چنین نوشت: «من آرزو دارم منابع بین ایالات متحده امریکا و افغانستان همیشه دوستانه باشند، و خرسندم درین راستا با اعلیحضرت همکاری نمایم. من مجبور هستم، همانطوری که شفاهی به جنرال محمد ولی خان اظهار داشتم، تأیید کنم که در رابطه با ایالات متحده امریکا، مسئله برقراری منابع دیپلماتیک و اقدامات لازم توسط کانگریس ایالات متحده امریکا باید مورد رسیدگی بیشتر قرار گیرد».

Special to The New York Times.

WASHINGTON, July 12.—Prince Mohammed Wali Khan, who was expected to arrive in Washington tonight, and who says he is a special envoy from the Ameer of Afghanistan, has as yet no appointment with Secretary of State Hughes.

Afghanistan has not been recognized by this country as a separate entity, and the Prince must establish his claim to recognition before he can be dealt with by this country. State Department officials are not disposed to doubt the authenticity of the Prince, nor is the British Embassy. The State Department, however, has not been formally notified of his arrival in this country. It was understood at the British Embassy that the Princess Fatima, who says she is the cousin of the Ameer, has full claim to that relationship.

افغانی اظهار بی اطلاعی کردند.²

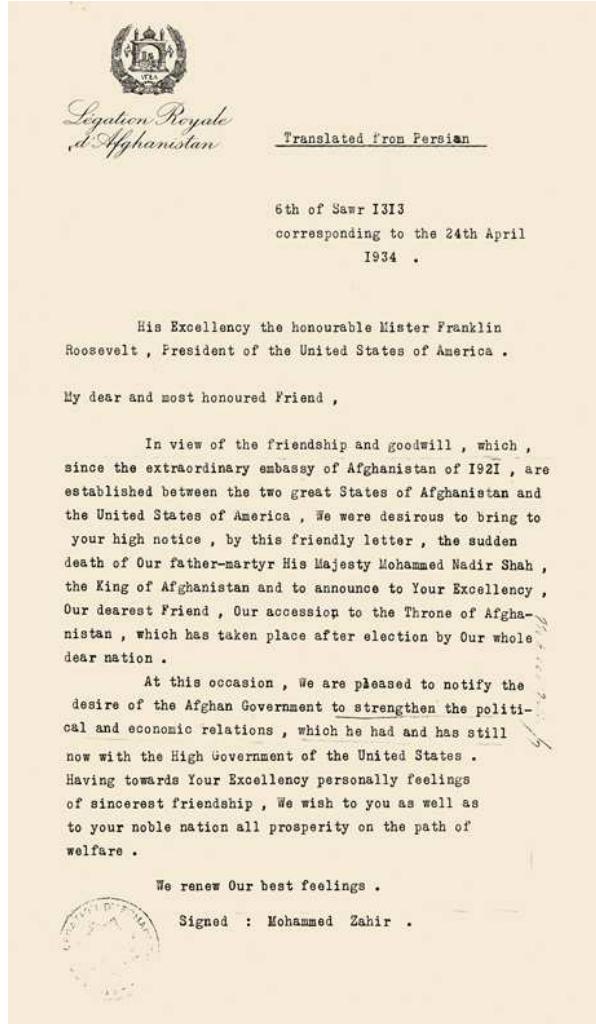
وزیر خارجه امریکا به رئیس جمهور مشوره داد که هیئت محمد ولی خان را بحضور بپذیرد، اما علاوه بر این فکر نمیکند «تا انجام دادن تحقیقات بیدشت لازم ویامن سب باشد از یک پذیرایی مؤدبانه فراتر رفت».

تاریخ ملاقات رئیس جمهور با هیئت افغانی ۲۶ جولای ۱۹۲۱ تعین شد، اما قبل از این ملاقات، رئیس جمهور

². (آتش در افغانستان) Stewart, Rhea Talley (1973). *Fire in Afghanistan*, ص ۱۶۹

طوری که دیده شد، اینبار تلاش ها و توطئه های انگلیس برای چلوگیری از تأسیس مناسبات سیاسی افغانستان با ایالات متحده امریکا به نتیجه مطلوب رسید. محمد ولی خان، سفير فوق العادة غازی امان الله شاه به همراهی هیئت خود به تاریخ ۳۰ جولای ۱۹۲۱ روانه لندن شد. وی هنگام عزیمت در مصاحبه مطبوعاتی به خبرنگاران از دادن معلومات بیشتر ابا ورزیده تنهای گفت که «این یک مأموریت دپلوماتیک سری بود، که اهدافش را بدست آورده نتوانست».

در تمام دهه ۱۹۲۰ ایالات متحده امریکا از تأسیس مناسبات دپلوماتیک با افغانستان متعدد بود. این حالت تا سال ۱۹۳۴ دوام نمود.

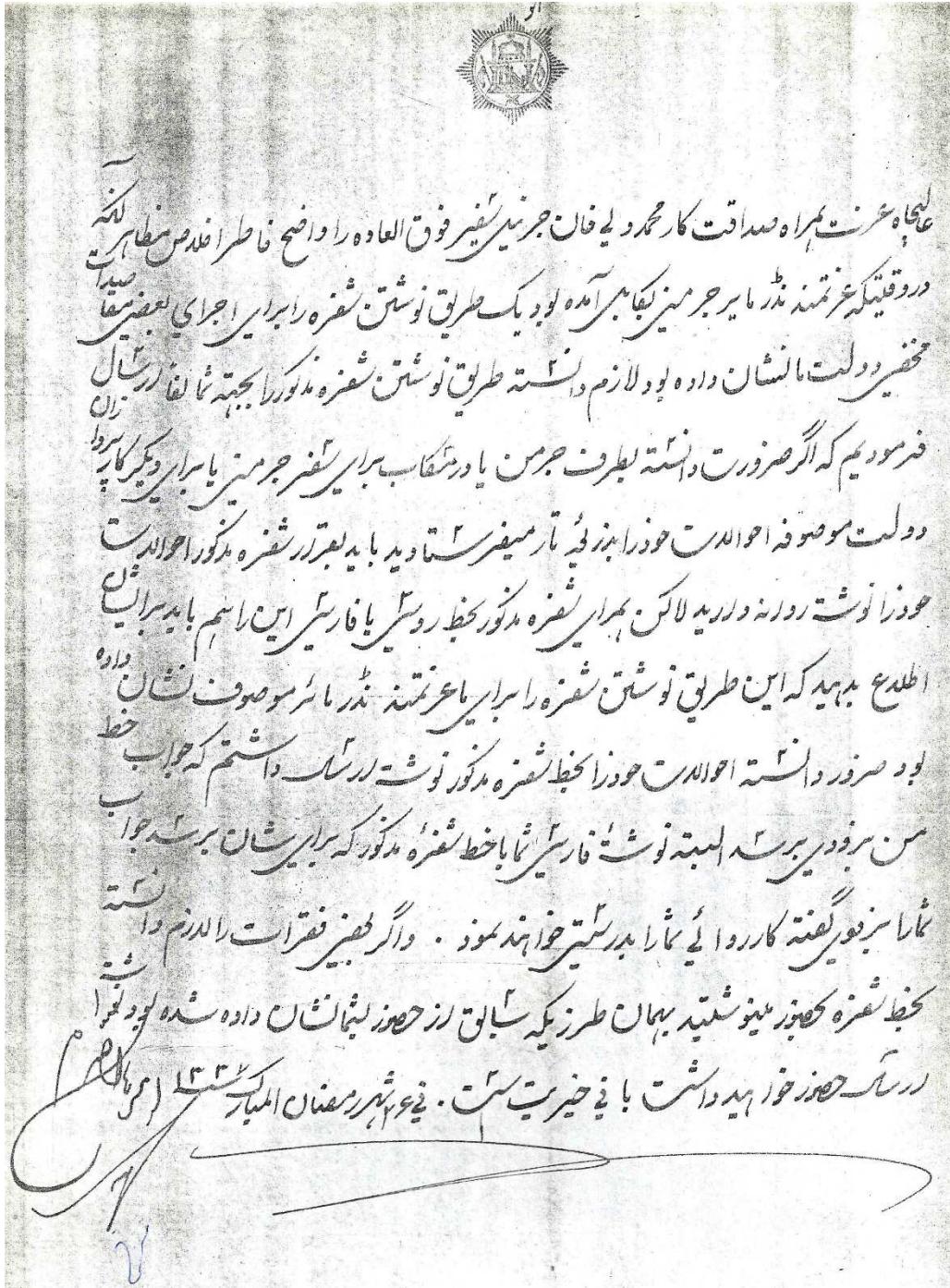
سونن ۶ شور ۱۳۱۳
مطابق ۲۶ اپریل
۱۹۳۴

بجلاتناب اجل موسیوف کنون روزولت ریس جمهوری متحده امریکا .
دوست عزیزو عالیمقدام .

اطبیره سنتی و موقتیکه از اعلم مغارب فوق العادة افغانستان در ۱۹۲۱ میانه
عایین افغانستان و اماراتی صورت گرفته است . خواستیم بجهت معمول بولیله اینه
دوستانه از عادشان گلابی شهادت پدر بزرگ از خود علیحضرت محمدزاده شاه پادشاه افغانستان
بانش کتاب مقتضم اطلاع اراده ، جلو غوشی را برخخت افغانستان که با تجاذب
کافه ملت عزیز با موقع پیوست آن دوست بیان عزیز معنی کنیم و در ضمن
این مراوده از آرزوی دولت افغانستان که نسبت با تحکم و رابط سیاسی
و اقتصادی با دولت بهیه اماراتی داشته و دارو تبع نمایم و شخصیص آنجلات
محتمم محبت و حسن بیکدای گامیابی جذب شماره از ساعت ملک ملت میگشند
خواستکاریم . باقی احترمات فایض تقدیرم است اللہ

بتاریخ ۲۶ اپریل ۱۹۳۴ ، محمد ظاہر شاه یکبار دیگر خواهان برقراری مناسبات سیاسی و اقتصادی با امریکا شد. و بتاریخ ۲۱ ماه اگست ۱۹۳۴ هم فرانکلین روزولت رئیس جمهور ایالات متحده امریکا افغانستان را به رسمیت شناخته و مناسبات دپلوماتیک بین دو کشور بصورت رسمی تاسیس شد.

قابل یادآوریست که غازی امان الله خان در دوران مأموریت محمد ولی خان دروازی از ناحیه توطئه های انگلیس نگران بود و طی فرمانی که کاپی آن در ذیل نقل شده است، از وی میخواهد تا از نوشتمن شفر استفاده کند.

محمد ولی خان دروازی بعد از سفر دو ساله به افغانستان برگشت و به جای محمود طرزی، سمت وزارت خارجه و بعدها وزارت حربیه (وزارت دفاع) را به عهده گرفت و بعداً با نشان لمر اعلی و املاک در قلعه مراد بیگ کابل نواخته شد. محمد ولی خان دروازی در دوران سفر غازی امان الله خان به اروپا، به حیث کفیل وزارت خارجه و کفیل مقام سلطنت باقی ماند.

محمد ولی خان از جمله مشروطه خواهان ضد انگلیس بود. روانشاد عبدالحی حبیبی در باره او مینویسد که «محمد ولی خان از آغاز جوانی در حلقه

های ضد انگلیسی کابل محسور بود و تا آخر عمرش چه در سفر اروپا و امریکا (۱۹۲۱ میلادی) و چه در ایام وزارت خارجه و کفالت مقام شاهی به همین صفت باقی ماند».³

اینکه چگونه محمد ولی خان دروازی در دوران مسافرت غازی امان الله خان به مخالفت رژیم، تهیهٔ مقدمات رژیم جمهوری و حتی همکاری با حبیب الله کلکانی متهم شده است، خارج از موضوع این مضمون بوده و در وقت مناسب در یک مضمون جداگانه بررسی خواهد شد.

بعد از سقوط نهضت امانی، محمد ولی خان دروازی نیز مانند اکثریت روشنفکران مشروطیت دوم و کسانی که با شاه امان الله خان همکاری داشتند توسط رژیم دست نشاندهٔ خاندانی مورد تعقیب قرار گرفت. «در این میان نادر شاه با عقده‌گشایی بیدشتر دگراندیشان و آزادیخواهان را جوخه جوخه به چوبه دار بست و یا در زندان‌های مخوف انداخت. محمد ولی خان دروازی نیز توسط نادر شاه در اوایل به ۸ سال زندان محکوم شد». وی بعداً بدون محاکمه در سن ۴۲ سالگی به تاریخ ۲۴ سپتامبر ۱۳۱۲ با جمعی از همزمانش ظالمانه اعدام شد. روحش شاد باد!

دانشمند افغان محترم داکتر عنايت الله شهراني، در کتاب «شاه محمد ولی خان دروازی و کیل سلطنت اعلیحضرت امیر امان الله خان غازی» می‌نویسد که «در زمان حبیب الله کلکانی محمدولی خان در انزوا بسر میبرد و مریضی دامنگیر او می‌شود و میخواهد جهت تداوی به خارج سفر کند، ولی متسافانه نمی‌تواند به بیرون مملکت غرض تداوی برود. محمدولی خان در زمان پادشاهی نادر شاه با وجود ضعف جسمانی و کسالت محکوم به حبس می‌شود و بعداً بدون محاکمه، ظالمانه اعدام می‌گردد. در این کتاب خلاصه جریانات محاکمه قلابی و کذایی را آورده ایم که به خوانندگان گرامی می‌تواند در قسمت زندگی او و تاریخ آن دوره وطن روشنی باندازد. همچنان افکار و نظریات یک تعداد اهل سیاست و دانش درباره محمدولی خان در این مجموعه نیز گنجانیده شده که از جمله می‌توان سیدقاسم رشتیا را درینجا ذکر نمود».

شادروان غبار نیز جریان محاکمه محمد ولی خان دروازی و روشنفکران استقلال طلب و آزادیخواهان را از قول شاهدان عینی و خودش که هم ناظر صحنه بود، به تفصیل مینویسد. او به قول از راجه مهندر پرتاپ سنگھ می‌نویسد:

«اگرچه من یک نفر خارجی و درین مجلس سامع هستم و حق سخن زدن ندارم، معهذا شما را متوجه می‌سازم که محمد ولی خان از رجال بزرگ و بین‌المللی افغانستان است که برای معرفی کردن استقلال آن در ممالک خارجی خدمات قیمتداری انجام داده است. باید شما در رفتار و قضایت نسبت به او محتاط باشید و شخصیتش را در نظر بگیرید. تا کنون از طرف

³ . حبیبی، جنبش مشروطیت در افغانستان، قسمت رجال مهم در حرکت دوم مشروطیت، ص ۱۹۹

بسی آزادیخواهان (مطابق از مبارزین هندوستان بود) تلگراف‌های متعددی راجع به این شخصیت و حمایت او رسیده است...»^۴

وی همچنان از قول عبدالرحمن لودین، رئیس بلدیه (شاروالی) کابل، در جریان محاکمه می‌گوید: «مضحکتر ازین محاکمه در جهان نبوده است که برای محکوم کردن شخص مانند محمد ولی خان باتهمام طرفداری از بچه سقا شهودی که علیه او آورده شده، همه از دوستان و خدمتگاران بچه سقاو استند از رو باه پرسید که شاهد ادعایت کیست؟ در جواب دم خود را جنباند و گفت اینست شاهد من...»^۵

(پایان)

۴. صفحه ۶۲، جلد دوم «افغانستان در مسیر تاریخ»
۵. صفحه ۶۴، جلد دوم «افغانستان در مسیر تاریخ»)